



רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף ל"ו

This Week's Daf is Dedicated L'Zecher Nishmas Sender Chaim Zev Ben Yechiel Yisroel A"H

(א) **אלא אי אמרת שלוחי דידן הו, אמאי פיגולן פיגול-** פי' הר"ן, דקו' הגמ' הוא דוקא מהדיוק דהא בשוגג פטורין, אבל מהא דתנן דבמזיד פיגולן פיגול לא קשיא, דא"כ י"ל דעושה אדעתא דנפשי, וא"כ אפי' אם שלוחי דרחמנא ניהו, מ"מ יהי' פיגולן [נצ"ע], הרי אם עושה אדעתא דנפשי, א"כ לכאור' אי"ז עבודה של קרבן זה בכלל, שהרי זהו קרבן פלוני הוא, ואם צריכין להיות שלוחי דידן, ואינו עושה בתור שליחות, א"כ לכאור' אי"ז עבודה בכלל, וצ"ע, אלא ראיית הגמ' הוא מהא דשוגג, דאמר' דפיגול הוא, ולמה הוי פיגול, לימא לי' דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי. וע' בקרן אורה שביאר דאין להביא רא' מהא דמתני' דמזידין חייבין, דיתכן לומר דגז"ה כ' הוא דבמזיד פיגולן פיגול, אבל מהא דשוגגין פטורין, אלא שפיגולן פיגול, שפיר מביאין רא', די"ל דקרא מיירי דוקא במזיד. והרא"ש כ' דהראי' הוא מהא דאמר' דפיגולן פיגול (ובאמת אין חילוק בין שוגג למזיד), ומלשון המשנה ה' שייך לומר דאף דבמזיד חייבין, אבל אין הקרבן פיגול, אלא פסול מדרבנן, אבל לשון ופיגולן פיגול משמע פיגול גמור.

(ב) **אמאי פיגולן פיגול- ע' ברשב"א,** שהבין שקו' הגמ' הוא, למה אין הקרבן כשר, והק' על ראיית הגמ', הא אדם אוסר דבר שאינו שלו במעשה רבה כזה, וא"כ למה לא יהי' יכול לפסול הקרבן ע"י מעשה שלו. ות' דקו' הגמ' הוא דאינו שלוחו בכלל, ואם שלוחי דידן ניהו, א"כ כיון דלעוותי לא עשאו שליח, א"כ נמצא דאי"ז חשיב שחיטת קרבן בכלל, אלא כנוחר הקרבן, ולמה הוי פיגול. כלומר, דלא הק' הגמ' למה אין הקרבן כשר, דודאי אינו יכול להיות כשר, אלא הק' הוא, למה הוי פיגול. **וע"ע ברא"ש שפי'** דבאמת ראיית הגמ' הוא דהא לכאור' ק', למה הקרבן פסול, הרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, וא"כ אמאי פיגולן פיגול, ואי משום דעשאו שליח, לימא לתקוני שדרתיך וכו', אע"כ דשלוחי דרחמנא ניהו, וברשות הכהן הוא, וא"כ שפיר יכול לפסול.

(ג) **אלא מעתה יביא אדם חטאת חלב על חבירו, שכן אדם מביא על אשתו שוטה כר"י-** הק' רעק"א (בגלה"ש), הא לא אמרי' דמריבין אשתו שוטה לקרבן יולדת אלא משום דכתי' ריבוי דזאת תורת היולדת, וא"כ מהכ"ת לומר כן גם בחטאת חלב (וכמו דמסיק הגמ' למעשה, דאין אדם מביא חטאת חלב על אשתו שוטה). וע' בתוס' רי"ד דכ' דבאמת הגמ' ה' יכול לומר דלא אמר ר' יהודה (דאדם מביא קרבן על אשתו) אלא באשתו פקחת, אלא דטפי עדיף למיעקר מילתי' לגמרי, דלא יתכן שיביא קרבן על אשתו שוטה. וע' בקרן אורה שג"כ העיר כן, וכ' דלמאי דיליף בספרי מהא דכתי' והביא את קרבנה עלי', דאדם חייב בקרבנות אשתו, י"ל דגם יש לומר בין פקחת ובין שוטה, ולכן ה' צריך להא דאין שייך קרבן חטאת כלל בשביל שוטה. וע"ע ברש"ש דג"כ נתעורר בקו' הגמ', וכ' דנראה משום דכתי' תורה אחת וכו' לעושה בשגגה, ולימא דבא לרבות בין פקחת בין שוטה. וע"ז תי' דאין סבירא שיחייבוה תורה על מה שעשתה כשהיתה שוטה, וגם אין לומר דהתורה בא לרבות דצריכה להביא כשהיא שוטה על מה שעשתה בפקחת, דהריבוי משמע שהוא על זמן ה"עשיי", ולא על זמן ההקרה.

(ד) **אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה, וכו'- פרש"י** בזבחים (יב:) דנדחה משום דבעינן דעת, כדאי' בערכין (כא.). וע' במנחת ברוך (י"ח, ב') שכ' דלכאור' ה' נראה לומר דמה דאין מקריבין קרבן של שוטה, היינו דוקא בקרבן חטאת, משום דחטאת אינה קריבה אלא על מי שהוא מחויב חטאת, ושוטה אינו מחויב חטאת. וגם אינו נכלל בשב מדיעתו, דמלבד מה שצריך להיות שב מדיעתו בשעת החטא, גם צריך להיות שב מדיעתו בשעת הקרבה. משא"כ שאר קרבנות, יכול להקריב של שוטה, דלא גרע מקרבן של מת דג"כ מקריבין עולה שלו. אבל כ' דמרש"י שם ומרש"י בסנהדרין (מז.) מבואר דלא כן, דכ' דהטעם דאין מקריבין הוא משום דכתי' לרצונו, וזה כתיב בנדרים ונדבות, וא"כ מבואר דגם נדרים ונדבות אין מקריבין בשביל שוטה. וק', למה באמת גרע ממת. וכ' דצ"ל דלרצונו הוא תנאי בקרבן שיש בו בעלים, ושוטה הרי הוא בעלים של קרבנו, משא"כ בקרבן של מת, דאין בעלים על הקרבן, אין צריך לרצונו.

(ה) **שה לבית אבות לאו דאורייתא-** פי' הר"ן, דאין צריך למנות הקטנים עם בני החבורה, ויכול לאכול מקרבן פסח אפי' אם אינו נמנה על הפסח, דאיסור אכילה שלא שלא למנווי לא שייך אלא במי ששייך למינוי, אבל קטנים, שאין שייכים למינוי בכלל, לית בהו האיסור שלא למנווי. אולם ע' בתוס' בפסחים (פח. ד"ה שה), שכ' טעם אחר דמותר להאכילם מהפסח, אע"פ שאינם מנויים, דכל האיסור לא תאכילום הוא רק בשרצים ונבלות וכדו', אבל בכה"ג, שיש חינוך מצוה,

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

שרי [נאף דמצות חינוך אינו אלא מדרבנן, מ"מ ודאי המושג של חינוך שייך גם מן התורה, וא"כ כיון שיש תועלת רוחני באכילה זו, י"ל דסברא הוא דלא אמרי' בזה האיסור דלא תאכילום. ועוד אולי י"ל ע"פ מש"כ הדבר **שמואל** בפסחים שם בשם **הדגל ראובן**, דמצות חינוך בק"פ מן התורה הוא, וצ"ע].

(ו) **שה לבית אבות לאו דאורייתא - כ' הרמב"ם** (ק"פ ה', ז') דקטן שהגדיל בין פסח ראשון לפסח שני, חייב לעשות פסח שני, אבל אם שחטו עליו בראשון, פטור משני. ותמה הכסף **משנה**, הרי קטן ה', ומה שייך לומר דפטור חיובו ע"י הא דנשחט עליו בפסח ראשון בקטנותו. והביא מהר"י **קורקוס** דכיון דהתורה רבי' לקטן, שישחטו עליו וממנין אותו, נפטור הוא בכך מפסח שני. ותמה **בחי' הגר"ח על הרמב"ם** שם, הא מסקינן דשה לבית אבות לאו דאורייתא [גם יש להק' דהרמב"ם לא משמע דצריך לעשות כן בשביל בניו הקטנים, אלא רק דאם עשה כן, בנו פטור מפסח שני]. וע"ש באריכות, וכ' לבאר דמה דאמרי' דשה לבית אבות לאו דאורייתא, היינו לענין החיוב, דאינם מחוייבים מן התורה לימנות על קרבן פסח, אבל מ"מ נכללים בהריבוי דשה לבית, והאב יכולים למנותם על הקרבן בלא דעתם, ושפיר חשיבי למנויין [נאע"פ שעשה כן בתורת אינו מצווה ועושה, מ"מ חשיב שקיים המצוה, ונפטור מחיוב, וכבר האריכו רבים בענין זה, ואכ"מ]. ומה דתי' הגמ' דאינו יכול להביא רא' מקטנים דאדם יכול להביא ק"פ בשביל חבריו שלא מדעתו, אע"פ שאמרנו דבקטנים יכול לעשות כן לפי הנ"ל, י"ל דכוונת הגמ' לתרץ דשאני קטנים, דבשאר בני אדם יש עליהם חיוב להביא קרבן פסח, ובכה"ג צריך דעתם כדי להביא קרבנם. משא"כ בקטנים, דנהי דיכול אביהם להביא הק"פ בשבילם, מ"מ הרי שה לבית אבות לאו דאורייתא, כלומר, אינם מחוייבים לעשות הק"פ, ולכן י"ל דשפיר יכולים אביהם להביא בשבילם שלא מדעתם, ואין יכולים להביא רא' מכאן לגדולים שלא מדעתם, דהא יש להם חיוב להביא ק"פ.

(ז) **כדי לזרזן במצוות - הק' הריטב"א בגיטין** (כה.), א"כ מה חי' המשנה. ותי' דבא לאשמעינן דכיון שזיכה לכולהו, לא אמרי' דמה דחזר ואמר על מי שיעלה מכם וכו' היינו חזרה ממנינו הראשון, אלא כדי לזרזן במצוות עשה כן, והעולה ראשון הוא יח' המזכה לאחריו, והם אוכלין תחת ידו.

(ח) **מי אמרי' כיון דזכות הוא לו, לא צריך דעת - הק' הרשב"א**, הא גזה"כ הוא דבעינן שליחות, ואינו משום דניח"ל, אלא גזה"כ, דמה אתם לדעתכם, אף שלוחכם לדעתכם, וא"כ איך שייך לומר דמהני זכיי' גרידא. ותי' דדין זה דצריך שליחות דוקא, היינו רק היכא דתורם משל בעל הכרי על של בעל הכרי, אבל מי שתורם משלו על של בעל הכרי, בזה לא בעינן שליחות ממש, וסגי בזכיי', אם אמרי' דזכות הוא לו. ובביאור דברי הרשב"א, כ' **הקצות החושן** (רמ"ג, ח'), "ולא אמרי' זכין לאדם שלא בפניו אלא היכא דזוכה המקבל באיזו דבר, כמו במזכה חפץ לפלוני, או במזכה גט לאשתו, דזוכה האשה בגט, או במפריש משלו, אבל מפריש משל בעה"ב, אי"ז זכות, אלא נישתתא איכא, ושליחות לאו מתורת נישתתא דהוא, ובעינן לדעתכם דוקא" [ולכאור' הקצות אויל בזה לשיטתו בענין הא דזכיי' מהני מטעם שליחות, דס"ל דגזה"כ היא, דאי משום דאנן סהדי דכיון דזכותה הוא לו, ודאי דעתו לעשותה שליח, א"כ מה לי אם זוכה בדבר בשבילו או לא].

ותמה בחי' ר' שמעון (קידושין י"ט) על הקצות, דאם לא אמרי' זכין לאדם וכו' אלא בהרוחת דבר חדש, א"כ גם בתורת משלו על של בעה"ב לימא כן, דהא גם זה אינו זכיי' בדבר חדש. וגם אמרי' דזכיי' מהני בגר קטן, ואי"ז זכיי' בדבר חדש ממש, ולפי הקצות איך שייך דין זכין לאדם וכו' בדברים אלו [ומה שיש אמרים בדעת הקצות דאין כוונתו שצריך להיות "לאדם", אלא רק צריך להיות שאינו "מאדם", לא כ' הקצות כן, וגם ק' להסביר דבר זה]. ולכן כ' ר' שמעון לבאר (כן ביאר **בשיעורי ר' שמואל** [ב"מ ט"ז, ה'] דבריו) כוונת הרשב"א באור"א, דהיינו דכל היכא דהדבר מצד עצמו זכות הוא, בזה לא בעינן דעתו ורצונו בפועל, וסגי בהא דזכות הוא, דחידש התורה בזה דזכין לאדם שלא בפניו, ויכול לעשות החלות בשבילו. אבל היכא דאינה זכות בעצם, אלא דגלי דעת' ע"י נישתתא דרוצה בזה, בזה לא מהני זכיי', וצריך שליחות ממש. וא"כ, היכא דתורם משלו על של חבריו, בזה צידד הגמ' דזכות גמור הוא בשבילו, ולכן לא יהי' צריך דעתו כלל, אבל בתורת משל בעל הכרי על של בעל הכרי, דאינה זכות בעצם, בזה י"ל דלא סגי לי' בנשתתא, אלא צריך מינוי בפירוש.

(ט) **או דלמא, מצוה דילי' הוא, וניחא לי' למיעבדי - העיר החתם סופר**, מה דאמרי' כאן דמצוה דילי' הוא, וניחא לי' למיעבדי, היינו לכאור' השאלה אם אמרי' דניחא לי' לאיניש למעבד מצוה בממוני' או לא, והרי פלוגתא הפוסקים הוא באור"ח (תל"ז). אולם כ' לחלק, די"ל דאפי' אם בעלמא אמרי' דלא ניהא לי' למיעבד מצוה ולהפסיד ממונו, י"ל דזהו בהפסד אמיתי, אבל כאן, אי"ז חשיב לי' הפסד, שהרי כל אדם צריך להפריש תרומ' מ, אלא דבאמת מניעת ריוח היא, וא"כ י"ל דאפי' למ"ד דבעלמא אמרי' דלא ניהא לי' לעשות מצוה בממונו, י"ל דמודו דניח"ל לעשות מצוה אף אם עי"ז יהי' מניעת הרוחה. ולאידך פוסקים, דס"ל דגם בעלמא אמרי' דניח"ל לאיניש וכו', י"ל דשאלת הגמ' הוא דאולי עכ"פ אי"ז חשיב חוב, ואם אינו חוב, אז אם אח"כ נתרצה במה שעשה התורם, י"ל דמהני.

(י) **באומר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום - פי' הר"ן**, דכה"ג מהני לגבי תרומה, דבגלוי דעת בלחוד מהני דניח"ל סגי, ולגבי מודר הנאה לא חשיב מהני, כיון דלא משוי לי' אידך שליח בהדיא. ובביאור דבריו, ע' בקרן **אורה** שנקט דלענין תרומה לא בעינן שליחות גמורה, וע"ש שנתקשה לפי"ז, מהו החילוק בין תרומה לקידושין וגירושין, דלענין תרומה לא בעינן שליחות גמורה, ואילו בהני בעינן שליחות גמורה, ע"ש מש"כ בזה. אולם ע' **בשיעורי ר' שמואל** בב"מ (כב., סי' י"ד, אות ד') שכו' דמלשון הר"ן לא משמע כן, אלא משמע דבאמת צריך שליחות, אלא דלא בעינן "שליחות גמורה". ובביאור דבריו, כ' ע"פ מה שיסד הגר"ש שיש ב' מיני שליחות, שליחות דקנינים, דהיינו דהמשלח מוסר כוחו לעשות החלות אל השליח. וגם שליחות על המעשה, דהיינו דהשליח מייחס המעשה להמשלח, אבל אי"צ הכח לעשות איזה חלות. וביאר ר' שמואל, דמה דאמרי' דבתרומה אי"צ שליחות גמורה, היינו דאי"צ שליחות על המעשה, אלא סגי בשליחות של קנינים, דבמינוי יקבל הכח לפעול בעבורו [ולא ביאר לפי"ז למה מותר בנדרים, ומשמע דכיון דאינו שלוחו גמור לעשות הפעולה בשבילו, א"כ לא חשיב דעושה המעשה בשבילו, ואי"ז חשיב הנאה שאסור במודר הנאה].

(יא) **במקום שנוטלין שכר על המקרא - פי' הר"ן והרא"ש**, דבכה"ג אסור ללמדו בחנם, דנמצא מהנהו במה שלא נטל ממנו שכר, ומבואר דאם הי' נוטל שכר, לא יהי' איסור בזה. אולם ע' בתוס' רי"ד דכ' דכיון דהגמ' אינו מחלק בין אם מלמדו בחנם או בשכר, משמע שאין חילוק בדבר. וביאר דאפי' אם שילם לו, סכ"ס הרי מהנהו, ואע"פ שנתן לו שכר בשביל הנאתו, סכ"ס מהנהו, ואסור. וכן דייק הקרן **אורה** מסתימת לשון הרמב"ם, דאף בשכר אסור ללמדו. והוא ביאר באור"א,

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

דדוקא מדרש מותר ללמדו בחנם, משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו, אבל מקרא, דמותר ליטול שכר בשבילה, י"ל דלכך אי"ז מצוה כ"כ ללמדו, וא"כ הלימוד עצמו הנאה הוא [וצ"ע כוונתו בזה].

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין
לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל